

НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Борисова А.М.

Сумський державний університет

У статті досліджено сутність інформаційних правовідносин у банківській сфері. Встановлено зміст категорії «банківська інформація» як особливого об'єкта даного виду правовідносин. Розглянуті шляхи правової реформи в інформаційній та банківській сферах.

Ключові слова: інформація, інформаційні банківські правовідносини, банківська інформація.

Постановка проблеми. На сьогодні важко переоцінити дійсну роль інформації. Адже дана категорія пов'язується із певними відомостями або даними, які усувають невизначеність та виступають засобом комунікації і зв'язку. Тому вона є важливою частиною, навіть, більше того, передумовою суспільних відносин, так як певною мірою супроводжує їх.

Таким чином, її важливість дає підстави до появи нового виду суспільних відносин – інформаційних, що є об'єктом правового регулювання.

Але враховуючи це, слід зазначити, що сьогодні досить гостро постає питання правового врегулювання інформаційних відносин. Скупчення різних нормативних актів, які торкаються цієї сфери, не дають можливості чіткого закріплення положень, що лише ускладнює врегулювання питання. У даному випадку постає проблема переростання законодавства загального у спеціальне. Розв'язання її дало б змогу чіткіше врегулювати інформаційні правовідносини, які на даний момент торкаюся чи не усіх сфер життєдіяльності людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За своєю правовою природою категорія «інформації» та пов'язаних з нею інформаційних відносин є не простою, і тому потребує наукових досліджень. Станом на сьогодні дослідження у даній сфері проводилися у роботах багатьох науковців, зокрема, Б. М. Гоголя, Т.О. Чернадчук, В.А. Копьолова, О. В. Синєокого, А. Сахневич та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Інформаційні відносини регулюються нормами різних галузей права. Що підтверджує їх певний похідний характер і багатоаспектність. Це, відповідно призводить до розширення їх меж відносно інших сфер.

Так, особлива значимість інформації проявляється саме для банківської сфери, що напряму пов'язана із її специфікою, тобто неможливістю здійснення банківської діяльності без інформації.

До сьогодні важко говорити про виділення в окрему сферу інформаційних банківських правовідносин, однак неможливо говорити про відсутність їх існування, так як ними пронизані інші галузі життєдіяльності.

Цілі статті. На основі вище зазначеного можна сформулювати ціль статті, яка полягає в аналізі інформаційних банківських правовідносин та формуванні напрямків їх регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна стверджувати, що саме грошові кошти та інформація є «двигуном» усієї банківської діяльності.

Банківські правовідносини та інформаційні є взаємодоповнюючими у банківській сфері, а тому відсутність будь-яких з них унеможливило здійснення банківської діяльності взагалі.

Такого висновку можна прийти враховуючи, що з розвитком суспільства та цивілізації удосконалюється й засоби та технології обігу інформації, що ускладнює її структуру, але полегшує засоби спілкування та зв'язку. Банківська сфера є середовищем, яке необхідно постійно удосконалювати новими технологіями задля легшого та швидшого здійснення банківських операцій та здійснення інших банківських послуг.

Інформаційний процес відбувається в межах інформаційної системи банку, значення якої для ефективного здійснення банківської діяльності полягає в тому, що:

- інформація є одним із ресурсів банківської діяльності, оскільки без неї неможливе функціонування банку, на її збирання та обробку витрачаються інші ресурси (людські, часові, фінансові) і тому інформація має свою вартість, що дає підстави вважати її товаром;

- інформація є сировинною базою і продуктом управлінської діяльності, а також складовою задоволення потреб клієнтів банку;

- управління банком передбачає виконання взаємопов'язаних первинних функцій планування, організації, мотивації, контролю, обліку, аналізу та прогнозування [1, с. 87-88].

Тому, важливим у даному випадку є твердження Т.О. Чернадчук, що здійснення банківської діяльності неможливо без інформаційних послуг, які або передують безпосередній банківській діяльності, або зливаються з нею, або є її підсумком, а точніше її результатом. Уся банківська діяльність пронизана інформаційними відносинами [2, с. 13].

У своїй роботі О.В. Синєокий підкреслює, що інформаційні правовідносини – це суспільні відносини, які виникають під час створення, розподілу та використання інформації та врегульовані нормами інформаційного права, учасники якого володіють відповідними юридичними правами та обов'язками [3, с.43].

Так, в свою чергу, інформаційні банківські правовідносини мають особливості, які дозволя-

ють їх виокремити серед усіх інших правовідносин, головною з яких є сфера виникнення і розвитку, тобто інформаційна банківська сфера, де і відбувається банківська діяльність.

Також специфічність інформаційних банківських правовідносин визначається через такі ознаки, як наявність спеціального об'єкта та суб'єкта.

Таким спеціальним суб'єктом банківських правовідносин є банківські установи та Національний банк України.

А щодо об'єкту, то питання у даному випадку є більш глибоким. Можна стверджувати що таким обертом є досить нова категорія – «банківська інформація».

Зважаючи, що згідно ст. 200 Цивільного кодексу України [4] та ст.1 Закону України «Про інформацію» [5], інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, то банківська інформація – це родове поняття, яке регулює інформаційні відносини у банківській сфері.

На сьогодні існування такої категорії як «банківська інформація» є виправданим та необхідним. Вона характеризує сферу діяльності, тобто банківську, яка проникає в усі інші сфери життєдіяльності та супроводжує більшість її процесів. Практично кожен з нас пов'язаний якимось чином з певною банківською установою: звертаючись за банківською послугою, неодмінним є надання певних відомостей для її здійснення. Тому інформація постійно супроводжує банківські процеси. Таке твердження можна зробити на підставі аналізу усього циклу діяльності банківської установи. При створенні банківської установи необхідно подати певну інформацію задля реєстрації та отримання ліцензій. При функціонуванні банківська установа об'єднує великий масив інформації про послуги, операції, клієнтів тощо, задля нормального здійснення своєї діяльності. Також є важливою є наявність управлінської інформації, що робить процес банківської діяльності організованим та чітко впорядкованим. Навіть при припинення своєї діяльності, банківська установа, повинна надати певну інформацію (для тимчасових адміністраторів) Національного банку України.

Ділова репутація банківської інформації являє собою сукупність інформації про те як оцінюють її експерти, клієнти чи інші зацікавлені особи.

Тобто уся діяльність будь-якої банківської установи та уся банківська сфера пронизана інформаційними відносинами. При цьому їх головним аспектом виступає саме інформація.

Таким чином, постає питання існування окремого виду інформації – «банківська інформація». Дослідження даної категорії є явищем необхідним, адже той масив нормативної бази, який наявний у банківській сфері не передбачає її окреме існування, хоча повністю пронизаний нею та тримається лише на ній. Але важливим є не тільки її «самостійність» щодо інших видів інформації, а найголовніше можливість чіткого

врегулювання складових її наповнюють, їх зміст та чітко відокремлення одне від одного, як наприклад банківська таємниця та службова чи комерційна тощо.

Так, на сьогодні і досі єдиного поняття «банківська інформація» не існує, тобто жоден нормативний акт не закріплює навіть її існування. Однак, слід відмітити важливість даної категорії, адже лише на основі неї можна говорити про інформаційну безпеку банку.

Тому, її прийнято розуміти як щось комплексне, тобто зазвичай вона визначається через інформацію, що її наповнює, зокрема за режимами доступу: відкрита та з обмеженим доступом.

До останньої слід віднести: банківську таємницю, службову та професійну, комерційну, та в деяких випадках навіть державну таємницю.

З цього, можна сформулювати таке визначення: банківська інформація – сукупність відомостей (відкритих та з обмеженим доступом), встановлених та гарантованих законодавством, що необхідні банківським установам для здійснення ними банківської діяльності.

Таким чином, актуальність даної проблеми полягає не лише у можливості визначення та аналізу «банківської інформації» як окремої категорії, а насамперед можливості впорядкування банківських інформаційних правовідносин, що у свою чергу дозволить чітко урегулювати меж доступу до такої інформації. Це вагомо вирішить проблему захисту інформації, що є основою для здійснення банківської діяльності.

На підставі всього цього, та виходячи з розуміння банківської інформації, слід стверджувати, що аналізуючи ст.10 Закону України «Про інформацію» [5], про види інформації за змістом, враховуючи, що дана стаття передбачає наявність й інших видів інформації вживаючи такий термін «тощо», можна прийти висновку, що банківська інформація є окремим видом інформації взагалі, адже дійсно вона має інакший, відмінний від інших видів інформації зміст, який безумовно відмічається комплексністю та складністю.

Головною проблемою у розв'язанні даного питання є відсутність єдиного нормативного акту, що дає підстави задуматися про можливість та необхідність уніфікації «інформаційного законодавства» в цілому та щодо окремих своїх видів.

Тому можна виділити два шляхи вирішення даної проблеми.

Перший, стосується уніфікації інформаційного законодавства в цілому.

Так, із розвитком та інформатизацією суспільства, формування такої галузі права як інформаційне право та аналізу його джерел, підіймається необхідність створення кодифікованого нормативно-правового акту, як наприклад Кодекс інформаційного права чи Кодекс про інформацію, тощо.

Як слушно зазначає К. Тартарникова, актуальність цього полягає у тому, що критична маса окремих законів України щодо інформаційної сфери суспільства досягла такого рівня, що законодавець не може її легально якісно інкор-

поратувати та консолідувати належним чином, продовжуючи тим самим таке соціальне явище, як правова загроза безпеці держави, суспільства, людини, громадянина в інформаційному просторі країни [6, с. 99].

Введення єдиного нормативного акту дозволило б об'єднати усі види інформації (в першу чергу за режимами доступу), шляхом визначення: 1) трактування як самої дефініції «інформація», так і стосовно кожного її виду, в тому числі необхідно надати їй поняття терміну «таємниця»; 2) відомостей, що складають чи не можуть складати той чи інший вид інформації (таємниці); 3) режиму захисту відносно кожного виду інформації (таємниці); 4) відповідальності за порушення режиму охорони інформації.

Таке нововведення, перш за все, спростило розуміння категорії «інформації», тобто це дало змогу провести певну межу між видами інформації, дозволило б оцінити їх співвідношення між собою.

Однак, слід бути обережними при виборі форми систематизації інформаційного законодавства, враховуючи існуючі прогалини та колізії, інкорпорація та консолідація навряд чи підійдуть. Але у даному випадку найкращим варіантом виступала б кодифікація, так як вона являє собою спосіб систематизації нормативних актів, який здійснюється шляхом перероблення та зведення правових норм, що містяться в різних актах, у логічно узгоджений нормативно-правовий акт, який системно і вичерпно регулює певну сферу суспільних відносин.

Така кодифікація можлива на базі норм всього законодавства (Цивільного кодексу України, Господарського Кодексу України, Закону України «Про інформацію» тощо). Тобто на основі усієї нормативної бази створився б єдиний кодекс, що містить положення відносно «інформації».

Другий же шлях, стосується безпосередньо банківського законодавства. Вже досить довгий час ведеться мова про створення також єдиного кодифікованого акта, який би регулював банківську діяльність та відносини у банківській сфері. Відповідно, враховуючи, що інформація є «основою» здійснення усієї банківської діяльності, то можливим є створення окремого розділу, параграфу тощо, який би відповідно стосувався саме банківської інформації: поняття, її складові види, режими захисту та охорони, відповідальність тощо.

Однак, слід розглянути також пропозицію О.М. Селезньової, яка відмічає, що для удоско-

налення нормативно-правового регулювання як банківської системи, так і всієї фінансової системи держави, є актуальним розробити та прийняти Закон України «Про банківську інформацію». Це повинен бути закон, що носить міжгалузевий (об'єднуючий) характер.

Внутрішня сутність закону «Про банківську інформацію», у той момент, коли його прийме Верховна Рада України, забезпечить віднесення його як до джерел інформаційного, так і до джерел фінансового, банківського, цивільного, господарського, кримінального, адміністративного права.

Така значна комплексність закону «Про банківську інформацію» пояснюється все тою ж різноплановістю банківської інформації. А тому при розробці закону, потрібно зважати на низку нормативно-правових актів вищевказаних галузей права, щоб його норми не були суперечними з іншими суміжними актами.

Структура закону «Про банківську інформацію» повинна бути виваженою та містити як теоретичні положення, так і практичні аспекти регламентації банківської інформації. Зокрема, у законі має визначатись: сфера поширення закону; поняття банківської інформації; види банківської інформації; об'єкт банківської інформації та його види; суб'єкти банківської інформації та їх правовий статус; банки як основні суб'єкти банківської інформації; основні засади володіння банківською інформацією; принципи користування банківською інформацією; принцип банківської таємниці; правила розпоряджання банківською інформацією; відповідальність за порушення норм, які регламентують банківську інформацію [7, с. 415-416].

Тому, банківські інформаційні правовідносини є з одного боку підпадають під загальне визначення правовідносин і, зокрема, інформаційних правовідносин, а з іншого характеризуються специфічним об'єктом банківською інформацією, що дозволяє їх виокремити серед інших правовідносин.

Висновки і пропозиції. Отже, інформаційні банківські правовідносини відіграють важливу роль в обігу як грошових коштів в економіці так, й інформації. Тому, значення при цьому, набуває їх належне врегулювання. Така можливість пояснюється необхідністю уніфікації інформаційного та банківського законодавства та створення єдиного нормативного акту, який закріпивши відповідні положення щодо даної сфери відносин значно вдосконалив би їх функціонування.

Список літератури:

1. Адамик Б.П. Інформаційні технології у банківській сфері [Текст] : навч. посіб. – Б.П. Адамик, І.С. Литвин, В.О. Ткачук. – К.: Знання, 2008. – 351 с.
2. Чернадчук Т.О. Актуальні питання інформаційних правовідносин у банківській сфері [Текст] : монографія – Т.О. Чернадчук; заг. ред. д. ю. н., проф. Арістової І.В. – Суми: «Сумський національний аграрний університет», 2011. – 162 с.
3. Синеокий О. В. Інформаційне право : навч. посіб. / О. В. Синеокий. – Запоріжжя : ЗНУ, 2008. – 125 с.
4. Цивільний кодекс України // ВВРУ. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
5. Закон України «Про інформацію» // ВВРУ. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
6. Татарникова К. Методологічні підходи до кодифікації законодавства України про інформацію [Текст] / Кристина Татарникова // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 5. – С. 99-101
7. Селезньова О.М. Банківська інформація: концептуальні засади та пропозиції до нормативно-правової регламентації [Текст] / О.М. Селезньова // Держава і право. – 2011. – № 1. – С. 412-417

Борисова А.Н.

Сумской государственной университет

НАПРАВЛЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

Резюме

В статье исследована сущность информационных правоотношений в банковской сфере. Установлено содержание категории «банковская информация» как особого объекта данного вида правоотношений. Рассмотрены пути правовой реформы в информационной и банковской сферах.

Ключевые слова: информация, информационные банковские правоотношения, банковская информация.

Borysova A.M.

Sumy state university

DIRECTIONS AND PROSPECTS OF IMPROVING INFORMATION BANKING RELATIONSHIPS

Summary

The article deals with the essence of the information relationships in banking. Established meaning of the «banking information» as a special object of this type of relationship. The ways of legal reform in the information and banking sectors.

Key words: information, information banking relationship, banking information.